

М. Ю.Траченко

здобувач 2 курсу спеціальності D8 Право

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Науковий керівник: к. ю. н., доц., доцент кафедри конституційного права та правосуддя Л. А. Ольховик

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОСТУПНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ЖИТЛОВИХ
ПРОГРАМ ДЛЯ ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Право на житло є базовим соціально-економічним правом людини, що визначає рівень добробуту, соціальної захищеності та гідності. Воно закріплене на конституційному рівні та є невід'ємною складовою правового статусу особи в демократичній державі. Реалізація цього права свідчить про ефективність соціальної політики та відповідальність держави.

В умовах воєнного стану в Україні, зумовленого агресією РФ, забезпечення житлом набуває особливої актуальності. Руїнування інфраструктури, знищення житлового фонду, переселення мільйонів громадян та погіршення соціально-економічної ситуації значно ускладнили реалізацію права на житло. Особливого значення набуває підтримка вразливих категорій: внутрішньо переміщених осіб, малозабезпечених сімей, осіб з інвалідністю, багатодітних родин, ветеранів та інших соціально незахищених груп, які потребують першочергової допомоги.

Метою цієї роботи є всебічне вивчення проблемних аспектів доступності державних житлових програм для вразливих категорій в умовах воєнного стану, аналіз нормативно-правових механізмів, виявлення основних перешкод та формулювання пропозицій щодо підвищення ефективності цих програм.

Проблему доступності житла та ефективності державних програм досліджують вітчизняні вчені. С. Завгородня аналізує пріоритети забезпечення житлом під час безпекових криз, Е. О. Котенджи відзначає розрив між конституційними гарантіями та їх реальною реалізацією, В.Новіков досліджує потреби внутрішньо переміщених осіб і роль фінансової та документальної підтримки, В. В. Кочин наголошує на поєднанні ринкових і соціально орієнтованих механізмів та цифровізації, А. О. Волкова — на підвищенні адресності програм і спрощенні процедур для вразливих груп.

Отже, дослідження проблем доступності державних житлових програм для вразливих категорій населення в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальним як з наукової, так і практичної точки зору. Державні житлові програми відіграють ключову роль у соціальній підтримці вразливих категорій населення. В умовах воєнного стану їхня значущість зростає через збільшення числа ВПО та громадян, які втратили житло, [1, с.3].

Доступ до державних житлових програм визначається не лише фінансовими ресурсами, а й ефективністю адміністративних процедур, простотою оформлення та інституційною підтримкою. Водночас складність нормативно-правового регулювання залишається суттєвою перешкодою: попри законодавче закріплення права на житло, його реалізація у воєнний час ускладнюється бюрократією та тривалими процедурами. Як зазначає Котенджи Е. О., існує розрив між конституційними гарантіями та реальними можливостями їх реалізації через складність доступу до житлових програм [2, с.29].

Важливим аспектом є соціальні та фінансові обмеження. Новіков В. підкреслює, що внутрішньо переміщені особи стикаються з нестабільністю доходів, браком документів та обмеженим фінансуванням, що ускладнює доступ до державної допомоги та оформлення компенсацій за житло. Крім того,

нерівномірний розподіл ресурсів і недостатня інформаційна підтримка створюють додаткові перешкоди для ефективного користування програмами [3, с.75].

Кочин В. В. підкреслює необхідність поєднання ринкових і соціально орієнтованих механізмів. У воєнний час соціальна складова житлових програм потребує особливої уваги, а держава має забезпечувати пріоритетний доступ до допомоги для вразливих груп: ветеранів, осіб з інвалідністю та сімей, які втратили житло [4, с.20]. Підвищенню ефективності сприяє цифровізація державних послуг, зокрема електронна платформа «ЄВідновлення», що дозволяє дистанційно подавати заявки на компенсацію пошкодженого житла. Конституційне закріплення права на житло визначає його як абсолютне, що не обмежується навіть у надзвичайних умовах, і є показником гуманності суспільства та відповідальності держави.

Постанова КМУ № 381 запровадила електронну послугу «ЄВідновлення» для дистанційного оформлення компенсацій, що спрощує та прискорює процес, хоча її ефективність залежить від простоти процедур і цифрової грамотності населення [5]. Волкова А. О. наголошує на підвищенні адресності та соціальної орієнтованості програм, пропонуючи вдосконалити критерії відбору, спростити оцінку потреб і застосовувати цифрові інструменти для зменшення бюрократії, що забезпечить своєчасний і зручний доступ до житлових послуг для вразливих груп [6, с.66].

У ході дослідження було встановлено, що доступність державних житлових програм обмежена комплексом нормативних, адміністративних і фінансових бар'єрів. Підвищення їх ефективності потребує спрощення процедур, удосконалення законодавства, посилення соціальної орієнтованості програм та активного використання цифрових сервісів. Важливо забезпечити прозорість розподілу житла шляхом створення відкритих реєстрів і чітких критеріїв відбору отримувачів. Ми також вважаємо що варто розвивати тимчасові та альтернативні форми житла. Тому щоб вирішити зазначені проблеми необхідні комплексний підхід та системні реформи

Література:

1. Завгородня С. Забезпечення доступності житла в Україні в умовах довгострокових безпекових ризиків: проблемне поле та пріоритети. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2025. № 1. С. 3–18.
2. Котенджи Е. О. Конституційні гарантії та юридичний захист права на житло в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України: між правом і реальністю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. № 1 (90). С. 285–293.

3. Новіков В. Право на житло внутрішньо переміщених осіб. Демографія та соціальна економіка. 2025. № 3 (61). С. 60–78.
4. Кочин В. В. Право на житло у соціальній державі: ринкові та соціально-орієнтовані засади регулювання житлових відносин. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 5. С. 16–21.
5. Про затвердження Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги «єВідновлення»: постанова Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 р. № 381. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381-2023-п> (дата звернення: 19.03.2026).
6. Волкова А. О. Житлова політика держави в умовах війни та повоєнної трансформації. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2024. № 48. С. 58–71.